

Založení biskupství latinského v Praze.

Napsal

FR. Y ŠASINEK.

V PRAZE.

Na skladě u FR. A. URBÁNKA, knihkupce.

1886.

I.

Diplom biskupství Pražského.

Založení Pražského biskupství zdálo se nám tak důkladně dokázanou událostí, jako by se proti ní nic již nedalo namítati. Stalo se však jinak. Prof. J. Loserth, aby si připravil půdu k vyvrácení panování Boleslava II. nad Čechami, Moravou, Slovenskem a Krakovskem, v „Mittheilungen für oester. Geschichtsforschung“ použil listiny, kterou Cosmas podal o založení biskupství Pražského; neb v ní se vypisuje rozsáhlost území, které čeští a moravští dějezpytci stotožňují s politickým územím českého tehdejšího království. —

Abychom porozuměli záležitosti, o kterou se zde jedná, musíme nahlédnout do dějů Gebharda (Jaromíra), biskupa Pražského.

Když 9. pros. 1067. zemřel biskup Severus, kníže Jaromír po dlouhém odporu svého

bratra Vratislava II., krále českého, stal se biskupem Pražským, 30. června r. 1068 přijav v Mohuči z rukou císaře Jindřicha IV. investituru. Tomuto novému biskupu, který přeměnil své jméno české na císařsko-latinské Gebhardus, bylo biskupství olomoucké trnem v oku, a všemožně o to usiloval, by to biskupství zrušeno a s bisk. Pražským spojeno bylo. Na provedení tohoto úmyslu zvláště naléhal před antipapální synodou, která se r. 1086. odbyvala v Mohuči; o čem Cosmas takto píše:

„Léta od narození Páně 1086. z rozkazu a s působením císaře Římského třetího Jindřicha, rozmnožitele říše, držán jest velký sněm ve městě Mohuči. Tam 4 arcibiskupové a 12 biskupů spolu s opaty klášterů a s jinými věrnými zasedajíce, mnoho nálezů o stavu církve svaté písmy stvrdili. V témž sboru biskup Pražský Gebhard písma staré žaloby své předložil o biskupu moravském Janovi, velice se staraje napřed o budoucnost a skutečné přátely jednaje, naléhal císaři na uši, aby v tom místě (Olomouci po smrti Jana) nebyl opět jiný biskup dosazen. Rozvinul před všemi privilegium někdy od svatého biskupa Vojtěcha, předchůdce svého, stvrzené, jak od papeže Bene-

dikta tak od prvního Otty císaře. K jehožto spravedlivé stížnosti císař, pohnut prosbami knížete Vratislava, bratra téhož biskupa Gebharta, a radou arcibiskupa moravského Vezela i jiných dobrých, kteří přáli spravedlivosti, k starému přidal nové privilegium skoro téhož znění.¹⁾“

Škoda, že nemáme ono staré od papeže Benedikta a císaře Otty pocházející privilegium, kterým potvrzeno bylo založení biskupství Pražského r. 973., tím by se předešlo mnohým námitkám, které se činí proti novému, od císaře Jindřicha III. vydanému privilegium r. 1086. Je pravda, že by i toto nové nahradilo tamto staré, ale jen tak, kdyby ono bylo věrným a doslovným transumptem tamtoho: avšak není; dle slov samého Cosmy i to privilegium r. 1086., jako ho podává Cosmas, není doslovným, nýbrž jen podobným původnímu²⁾.

V témž Cosmově opisu téhož nového privilegia r. 1086. stojí toto:

„Věrný náš biskup Pražský Gebhart často svým spolubratřím a spolubiskupům i ostatním

¹⁾ Prameny dějin Českých. II., 114. a 115.

²⁾ Kteréhožto privilegia opis jestliže do tohoto díla našeho vložíme, za zbytečné nepokládáme; obsahuje totiž toto neb takové znění.

knížatům našim a posledně nám žaloval, že biskupství Pražské, které od počátku přes celé knížectví české i moravské jedno a celé bylo zřízeno a jak od papeže Benedikta, tak od prvního Otty, císaře, tak stvrzeno, potom se svolením jeho předchůdců pouhou mocí panujících, podstrčením nově dosazeného biskupa vnitř hranic jeho bylo rozděleno a zmenšeno. Kterýžto když v Mohuči před legáty stolice apoštolské u přítomnosti naší a mnohých velmožů říše naší touž žalobu vznesl, od . . . všech, kdož tam jsou byli pohromadě, prvotní ona osada ³⁾ s veškerým objemem hranic svých jest stolici Pražské prisouzena. Hranice pak její na západ tyto jsou: Tuhost, které dosahuje k rozhraní řeky Kauby, Mže, Sedlice a Lučané a Děčané, Lutoměřici, Lému i až k rozhraní lesa, který Čechy ohražuje. Potom na půlnoc tyto jsou hranice: Pšováné, Chrovati a druhá Chrovati, Slezan, Třebované, Bobořané, Dědošané až k rozhraní lesa, kdež přicházejí hranice Milčanů. Odtud na východ má tyto řeky za hranice, totiž Bůh a Styr s hradem Krakovem a s krajem jehož jméno jest Váh, se všemi krajinami (*regionibus*) k řečenému hradu, kterýž jest

³⁾ Parochia vlastně ochoz, biskupie čili okres biskupství.

Krakov, náležejícími. Potom připojením hranic uherských až k horám, které slovou Tatry, široko vztahuje se. Konečně v té straně, která jest obrácena na poledne, připojením krajiny moravské až k řece, která slove Váh, a k rozhraní lesa, který se nazývá Moure, i té hory ⁴⁾, osada (parochia) ta se táhne, kdež s Bavory hraničí ⁵⁾."

Kdo tento Cosmův opis pozorně si čte, vidí, že jen ve dvou věcech může býti odbleskem privilegia r. 973. a sice: a) v potvrzení biskupství Pražského skrze papeže Benedikta (VI. 972.—974.) a císaře Otty I. (936.—973.); b) v udání hranic biskupství Pražského.

Loserth klade i sv. Vojtěcha do spojení s privilegiem biskupství Pražského, ale chybně; neb v tomto Cosmově opisu privilegia roku 1086. ani zmínky není o sv. Vojtěchu. Jest pravda, že Kosmas v dějepisné zprávě, kterou položil před opis privilegia, zpomenul i sv. Vojtěcha, ale nepotahuje potvrzení biskupství Pražského na sv. Vojtěcha, nýbrž jen na papeže Benedikta a císaře Ottu I. Vědělt' zajisté dobře Cosmas, že svatý Vojtěch byl druhým biskupem Pražským, vzdálen

⁴⁾ Vlastně: do polovice lesa a hory Moure.

⁵⁾ Prameny dějin Českých. II., 115. a 116.

od roku založení biskupství Pražského ⁶⁾. Poněvadž ale svatý Vojtěch mezi biskupy Pražskými pro svou mučenickou smrt byl nejslavnějším, mohl a chtěl se Gebhart odvolat na to, že to privilegium má po sv. Vojtěchu, aby si i tím získal sněmovníky Mo-
hučské.

Otazná osnova tedy má stát bez interpunkce takto: „Replicat (Gebehardus) coram omnibus privilegium olim a sancto Adalberto episcopo, suo antecessore; confirmatum tam a papa Benedicto, quam a primo Ottone imperatore“ ⁷⁾. Jest to jasné; neb potvrzení biskupství Pražského záviselo od papeže a císaře, ne ale od svat. Vojtěcha, aneb jeho předchůdce, biskupa Pražského. Vždyť v tomto pádu by byl býval opravdivě první Pražský biskup *filius ante patrem*, sv. Vojtěch ale *nepos ante avum*.

Myslím, že jsem tím odstranil jednu námitku Loserthovu a přikročit mohu k dalším námitkám proti založení a hranicím biskupství Pražského.

⁶⁾ Prameny dějin Českých. II., 37. a 38.

⁷⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. I. 146. Prameny dějin Českých. II., 115. mají za „confirmatum“ prut (,); co ovšem smysl ruší. Loserth „z opatrnosti“ podal tu sadu bez interpunkce.

II.

Objem biskupství Pražského.

Biskupství Pražské dle diplomu r. 973. mělo do sebe zahrnovat Čechy, Moravu, Slezsko, Halič a Slovensko. Dosavadní dějezpýtcové, zejména Dobner a Kalousek ¹⁾, dobře sice označovali jeho hranice v Čechách, Slezsku a Haliči, ne však na Moravě a Slovensku; čeho příčinou je, že hleděli na hranice nynějšího Uhorska, a Karpaty stotožňovali s Tatrami. Nezavrhnou-li česko-moravští dějezpýtcové lžidějepis, který protislovanská politická tendence vymyslela si a napsala pro Maďary (*recte* Kumany), a nikoliv pro národy celého Uhorska, neučiní v česko-moravském dějepisu X. století pražádné pokroky. K vůli lžidějepisu Uhorska obmezují východní hranice biskupství Pražského a násilně překrucují jasná slova diplomu r. 973.

Slova diplomu o záhadných východních hranicích biskupství Pražského zní takto: „*Ad orientem hos fluvios habet terminos: Bug scilicet et Ztir, cum Cracoua civitate provinciaeque, cui Vag nomen est, cum om-*

¹⁾ Sborník historický. V Praze 1883. str. 1—16, 97—110.

nibus regionibus ad praedictam urbem pertinentibus, quae Cracoua est. Inde Ungarorum limitibus additis usque ad montes, quibus nomen est Tritri, dilatata procedit. Deinde in ea parte, quae meridiem respicit, addita regione Moravia usque ad fluvium, cui nomen est Vag, et ad mediam silvam, cui nomen est Moure, et (ad medium?) eiusdem montis (Moure, Mailberg) eadem parochia tendit, qua (media silva) Bavaria liminatur.“

Předložme si zeměpis Moravy, Haliče a Slovenska; s ním porovnejme ta slova diplomu, a věru snadno najdeme, že onen diplom do objemu biskupství Pražského zahrnuje i Slovensko.

Že předešlí dějezpytci nevnikli do smyslu toho diplomu, příčinou bylo hlavně to, že jim *Moure* buď byla hora Matra, aneb hora nad městem Modrou; od té doby však, co se *Moure* správně vykládá na Mouriberg čili Mailberg²⁾, který ležel na pomezí mezi Rakouskem a Moravou, velmi usnadněn je výklad diplomu založení biskupství Pražského. Kdo čte v něm: „*provinciaque, cui Vag nomen est*“ a „*regione Moravia usque ad fluvium, cui nomen est Vag*“, může-li mysliti na jinou

²⁾ Jireček: Slovanské Právo. II., 21.

zem, nežli na Slovensko, kde teče Váh? Fundační listina biskupství Pražského činí rozdíl mezi krajinou Moravou, která se táhla až po Váh, a mezi krajinou Váhu čili Povážím, které leželo u Váhu: tedy hranicí mezi tímto Povážím a tamtou Moravou byla řeka Váh. Váh teče od Tater do Dunaje: ležela-li již Morava na pravém břehu Váhu, Pováží (*provincia Vagi*) musilo ležet na levém břehu Váhu. Bylo-li Pováží na levém břehu Váhu, ten, kdo hledí na zeměpis, musí hranice Pováží takto označit: na západ Váh, na jih Dunaj a na sever Karpaty, tak, že pro východ nestává jiného pomezí, nežli to, co se v diplomě nazývá pomezím Uhrů (*limites Ungarorum*). Má-li již kdo hranice Uhorska XIX. století za někdejší hranice Uhrů X. století, ovšem nenajde, kde tehdy ležely „*limites Ungarorum*“. Ležely ony tam mezi Povážím a Potisím (*Ungaria nigra*), jako ležely potom mezi Uhry a Poláky, když tito r. 999. odervali Čechům Pováží. O tom uhorsko-polská kronika píše takto: „*Termini Polonorum ad litus Danubii ad civitatem Strigoniensem terminabantur, dein in Agriensem*“³⁾ *civitatem ibant, demum in*

³⁾ Agria, Āgria, Ungria = Uhersko čili Uherské město. Arabské a hebrejské prameny nazývají Arpádovské černé Uhry Āgrii, Hangrin, Agarení.

*fluvium, qui Tisia nominatur, cedentes, regyrabant iuxta fluvium, qui Cepla (nyní: Topla) nuncupatur, usque ad castrum Galis (vlastně: Salis), ibique inter Ungaros, Ruthenos et Polonos finem dabant“⁴⁾. Tuhle jsou označeny „*limites Ungarorum*“, které před rokem 1000 české, po r. 1000 polské Pováží dělily od Uhrů Arpádských. Nemístné jest poukazovat na poklesky kroniky uhorsko-polské; je v ní více pravdy, nežli v té kronice, kterou spáchal *Anonymus Belae regis notarius*, když o 200 let pozdější děje Kumanů (Plavců) přenesl do doby Arpádovy⁵⁾; poněvadž se shoduje s císařem Konstantinem Porph., který podobně mezi Pováží (Βαγβαρεία) a Uhorsko (Τουρκία) klade Tisu⁶⁾.*

Však ale, když zde vylíčil jsem objem biskupství Pražského, netvrdím, že ono s r. 973. vstoupilo do života i skutečně s tímže objemem; jak se o tom později přesvědčíme.

⁴⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 505. cum not.

⁵⁾ Arpád a Uhorsko. Druhé vydanie. Turč. S. Marten, 1886. str. 10.

⁶⁾ Ulteriora vero, quae omnia Turcis habitantur cognominia nunc (o. r. 950.) habent a fluminibus transcurrentibus. Eorum primum Timeses est, alterum Tutes (= Bega) tertium Moreses, quartum Crisus, quintum Titzs. De adm. imp. c. 40. Srov. mé „Záhady dějepisné“ r. 1886. I., 21—24. Čechy v X. století str. 17 a 27.

III.

Rok založení biskupství Pražského.

Loserth, aby podvrátil rozsáhlost říše české, kterou čeští dějepiscové stotožňují s objemem diplomu biskupství Pražského, napadá rok založení téhož biskupství a sice proto, že ne Otto I., kterého vzpomíná diplom Cosmův, nýbrž Otto II. založil biskupství Pražské; jako tom — prý — svědčí životopisec sv. Wolfganga. Ano dle Losertha Ditmar, první biskup Pražský, ne dříve nežli mezi zasednutím Wilhelgisa na arcibiskupskou stolicí a odbýváním synody v Mohuči, čili mezi 25. lednem roku 975. a 28. dubnem r. 976. byl vysvěcen za biskupa. Každému, kdo bez předpojatosti hledí na tyto závady, patrné jest, že jsou ony malichernostmi, které ve vážných otázkách pramálo na váhu padají.

Námitka, čerpána z vysvěcení Ditmara za prvního biskupa Pražského, zajisté nezaslouží té váhy, kterou jí Loserth připisuje; neb každý, do podobné věci zasvěcený, ví, že před vysvěcením šla investitura před investiturou vyjmenování, před vyjmenováním hledání příhodného kandidáta pro biskupství již založené. Dům může již stát dosti dlouho, než se

uvede doň obyvatel: nemohlo-liž tedy od r. 973. do 976. uplynout delší čas, vynaložený na přípravy k obsazení stolice biskupské v Praze?

Ani slova Othlona, životopisce sv. Wolfganga, nejsou taková, že založení biskupství Pražského muselo by se připisovati Ottovi II. Z jeho slov: „*ut, quod apud ipsam gentem inchoatum esset, pro Domini amore regali potestate perageret*“, vysvítá, že založení biskupství Pražského, započatého (*inchoatum*) za Otty I. († 7. května r. 973.), měl uskutečnit Otto II.

Řešení otázky o založení biskupství Pražského znesnadňují čeští dějepisci tím, že diplom biskupství Pražského vyhlašují za práci sv. Wolfganga. Diplom biskupství Pražského z r. 973. vystavil Otto I., kdežto *privilegium cambionale*, které sestavil sv. Wolfgang, vydáno bylo za Otty II. Diplom biskupství Pražského tedy není totožný se záměnopisem (*privilegium cambionale*) sv. Wolfganga; neb tento vztahuje se na odstoupení statků, které měl biskup Řezenský v Čechách, onen diplom Otty I. ale vztahuje se na založení biskupství Pražského ¹⁾.

¹⁾ Vlast II., 63.

Docela jinak věc se má, učiníme-li rozdíl mezi rokem diplomu biskupství Pražského a rokem skutečného zřízení biskupství Pražského. Tamten sestaven byl za papeže Benedikta VI. (r. 972.—974.) a za císaře Oty I. († 7. května r. 973.); poněvadž Benedikt VI. po smrti papeže Jana XIII., který zemřel dne 6. září r. 972., stal se papežem, diplom biskupství Pražského musel býti potažen mezi dnem 6. září r. 972. a dnem 7. května r. 973., a tak padá jen do osmi měsíční doby.

Poněvadž zakládání biskupství Pražského započalo se již za českého knížete Boleslava I. († 15. července r. 967.) a přišlo k diplomu až r. 973., z toho vysvítá, že vyjednávání o založení biskupství Pražského muselo zápasit s rozličnými a velkými překážkami, které — dle mého vědomí — dosavad nebyly uvažovány.

První pokus o založení biskupství Pražského učinil kníže Boleslav I. u papeže Jana XII., žádaje o založení biskupství slovanského, unii s apoštolskou stolicí majícího, při chrámě sv. Jiří na Hradčanech. Vyslyšení prosby uedožil. Jan zemřel r. 964. a kníže Boleslav I. dne 15. července r. 967., tak že list Jana XIII. — adresovaný na něho —

dostal se do rukou Boleslavovi II. Papež přivolil sice k založení biskupství Pražského, ne však slovanského při chrámě sv. Jiří, nýbrž latinského při chrámě sv. Víta na Hradčanech ²⁾; ano i chrám sv. Jiří odňat byl glagolitům a dán benediktínkám.

Po smrti knížete Boleslava I. změnily se církevní poměry v Čechách; nejen že sám on na sklonku života svého naklonil se k Římu, ale i své děti Boleslava, Strachkvasa, Dobrovku ³⁾ a Mladu dal vychovat v duchu římské církve. Tím horlivější byl jeho syn a nástupce, Boleslav II. Dle listu papežova odňat byl násilně chrám sv. Jiří glagolitům a dán benediktínkám latinským ⁴⁾, a určeno bylo založení latinského biskupství při chrámu sv. Víta ⁵⁾. Ačkoliv papež Jan XIII. určitě vyslovil založení téhož biskupství, přece Otto I.

²⁾ Čechy v X. století str. 35.

³⁾ Nikoliv Dúbravku aneb Dambrovku, nýbrž Dobravu (Dobroslavu) aneb diminutivně Dobravku. Dobrava enim Sclavonice dicebatur, quod Teutonico sermone Bona (die Gute) interpretatur. Thietmar ap. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 261.

⁴⁾ Čechy v X. století str. 62.

⁵⁾ Et statim, ut iussum fuerat, consilio ducis et abbatissae sancti Viti ecclesia decernitur futuro episcopo, ecclesia vero sancti Georgii martiris ad praesens datur abbatissae, ducis sorori, Mariae. Cosmas. Prameny dějin Českých. II., 37.

nepokládal to za právoplatné, poněvadž dle zákona „svaté římské říše“ ustanovit biskupy náleželo císaři aneb králi „svaté římské říše“ ⁶⁾, ku které počítány byly i Čechy. Celou záležitost založení biskupství Pražského vzal tedy do rukou svých Otto I. a na tom pracoval, aby biskupství Pražské rozšířeno bylo i na Moravu, Považí i Halič, a by nejen Čechy, ale i Morava, Považí a Halič zahrnuty byly do císařsko-hierarchického organismu (= *christianitas*).

Konečné usnešení, vyměření hranic a vystavení diplomu biskupství Pražského stalo se bezpochyby až před velkou nocí r. 973. v Kvedlinburku, kam se i český Boleslav II. i polský Mečislav byli k císaři dostavili ⁷⁾. Nato Otto I. dne 7. května r. 973. zemřel, a záležitost založení biskupství Pražského usnula, aniž

⁶⁾ Cum prisca consuetudo vigeat, qualiter nullus alicui clerico episcopatum conferre debeat, nisi rex. Ioan. X. an. 921. Jaffé: Regesta Pont. Rom. N. 2731.

⁷⁾ Ivit ad Quidilingeburg, proximum pascha divinis laudibus humanisque peragens gaudiis. Hue confluebant imperatoris edictu Miseco atque Bolizlavo duces, et legati Graecorum, Beneventanorum, Ungarorum, Bulgariorum, Danorum et Sclavorum cum omnibus regni totius primariis. Thietmar ap. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 249. Sr. str. 19.

bylo potom zařízeno s tím objemem, jaký vykazuje diplom r. 973.

Je pravda, že toto tvrzení bude českým dějepiscům nemilé, poněvadž na onen diplom r. 973. stavěli rozsáhlost říše české za Boleslava II. Ať se jen uspokojí; nenechám Loserthovi palmu. Stávají jiné, dějezpytci českými málo aneb pranic všímané důkazy, které svědčí o potomní asi tak veliké rozsáhlosti říše české, jak je ona obsažena v diplomu roku 973.

IV.

Rozsáhlost říše české za Boleslava II.

Palacký k diplomu biskupství Pražského poznamenal: „Znatelům pak starožitností připomínati sotva potřebí, že tu hranice církevní a státní dopadaly na sebe vespolek“ ¹⁾. Ačkoliv tak je, přece to odpůrcům nedostačuje; ano i sám dr. Kalousek odstoupil od názorů Palackého, přijav hranice Uhorska X. století asi tak, jak je maďarský (?) učenec, ministr Pauler sobě vymyslí. Já *mutatis mutandis* úplně souhlasím s Palackým, podporuje roz-

¹⁾ Dějiny národa Českého. V Praze, 1876. I., 253. na konci noty.

sáhlost říše české, jak jsem to vylíčil v odstavci II., ještě následujícím uvažováním.

Kdyby říše česká r. 973. nebyla měla té rozsáhlosti, jako ji označuje diplom biskupství Pražského r. 973., museli bychom i my tenže diplom pokládat za podvržený, poněvadž přirozeně jen to se dá myslit, že biskupství zakládá se mezi hranicemi té které země. Výjimky nejsou pravidlem. Dle toho církevní hranice biskupství českého jsou totožné s politickými hranicemi říše české za doby Boleslava II. Potvrzuje to zpráva arabská ²⁾, která bezpochyby padá do r. 973., poněvadž v ní uváděný Herman byl hrabětem pohraničním od r. 960. do své smrti ³⁾, čili do 1. dubna r. 973. V zprávě té Boleslav II. jmenuje se králem Čech a Krakova, jehož zem táhla se až do Krakova a sousedila s končinami Turků čili Arpádovských černých Uhrů; a tak shoduje se to úplně s objemem biskupství Pražského dle jeho diplomu r. 973.

Dosavadní dějezpytcové vyhlásili za nerozlučitelnou otázku: jak přišla říše česká k této rozsáhlosti? Dle svých skromných sil pokusím se přece o její rozluštění.

²⁾ Slovenský Letopis. V., 102.—107. Časop. musea království Českého. V Praze, 1880. str. 293.—300.

³⁾ Chron. Slav. Helmoldi ap. Bangert. pag. 41.

Kosmas tu zprávu, kterou byl Regino již r. 894. připojil k smrti Svatopluka I., doplnil tak, že synové jeho po krátký čas, ale méně šťastně, panovali v jeho království, poněvadž dílem Uhři je napadli, dílem Němci východní, dílem Poláci až do základu nepřátelsky zpusťovali ⁴⁾. To zamlčel, co Češi nabyli z říše velko-moravské, pokládaje to asi za přirozené zdědění, ne ale za násilné uchvácení. Jedná se zde jen o to, co Češi a Poláci nabyli z říše velkomoravské po jejím pádu. K Čechám připojena byla Morava až po Váh, Poláci ale Považí připojili ku Krakovu ⁵⁾. Proto diplom biskupství Pražského r. 973. dobře rozeznává krajinu Moravy až po Váh a Považí (*provincia, cui nomen est Vag*) ku Krakovu náležející. Kdyby Češi hned po pádu říše velkomoravské byli se stali pány až po Tisu, ten rozdíl nebyl by povstal.

Tak to bylo ještě za doby císaře Konstantina Porph. o. r. 950. Arpádští černí Uhři na levé straně Dunaje obývali po Tisu ⁶⁾;

⁴⁾ Prameny dějin Českých. II., 27.

⁵⁾ Quae (Cracouia) est urbs et sedes regia. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 501. in nota.

⁶⁾ Pomezí mezi Považím a Potisím (*Ungaria nigra*), které táhlo od Ostřihomu k Tatrám, sluje v diplomu r. 973. „*limites Ungarorum*“. Sr. odstavec II. tohoto spisu.

mezi Tisou a Váhem bylo Považí (Βαγιβαιρία); z této naší strany Váhu byla Morava pod jménem Bělo-Horska (Βελε-Χροβατία) a Francie, poněvadž Čechy a Morava pokládány byly za země císařství západního, franckého ⁷⁾).

Považí a Krakovsko (Halič), dle svrchu podané zprávy arabské, o. r. 973. náležely již k říši Boleslava II., který skutečně je opanoval ⁸⁾); po smrti jeho však Poláci r. 999. odtrhli je opět od říše české ⁹⁾). Z toho jasně následuje, že Krakov a Považí náležely roku 973. k říši české, jak je to obsaženo v diplomě biskupství Pražského ¹⁰⁾).

⁷⁾ Čechy v X. století. V Praze, 1886. str. 13.--19. Záhady dějepisné. V Praze, 1886. str. 21.—24.

⁸⁾ Coangustabunt huius regni terminos, quos ego dilatavi usque ad montes, qui sunt ultra Krakov, nomine Trytri. Prameny dějin Českých. I., 49.

⁹⁾ Dux Poloniensis Mesco, quo non fuit alter dosior homo, mox urbem Krakov abstulit. Ib. Nam rex (Poloniae) Boleslaus (Chrabrý) praefatus, cum metas Poloniae in Kijow, quod est Russiae metropolis, et Czissava (Tisa) ac Danubio fluviis Hungariae . . . stauisset. Chr. Boguchwali ap. Bielowski: Mon. Pol. Hist. II., 483. Palacký l. c. pag. 276. in nota.

¹⁰⁾ In quantum ampliando dilataverit (Boleslav II.) ferro sui terminos ducatus, apostolica testatur auctoritas in privilegio eiusdem Pragensis episcopatus. Cosmas. Prameny dějin Českých. II., 49.

V.

Skutečné zřízení biskupství Pražského.

Že po smrti Otty I. záležitost založení biskupství Pražského usnula, svědkem je to, že po jeho smrti opět v život vešla ¹⁾, ale v smyslu diplomu nebyla vyřízena.

Je pravda, že děje, které v tom ohledu nastoupily po smrti císaře, jsou ještě tmou zahaleny: však ale smí-li se dle historické pragmatiky z následků činit závěrek na předcházející příčiny, dovolena je historikovi kombinace.

Diplom r. 973. sáhl buď na opravdivá aneb domnělá práva jiných a tak způsobil odpor a překážky. Čechy, Morava a Slezsko náležely k někdejší Germanii, která od doby sv. Bonifacia podřízena byla arcibiskupství Mohučskému: není tedy pochybnosti, že při zakládání biskupství Pražského se musilo vyjednávat s arcibiskupem Mohučským. Slovensko nenáleželo ku Germanii a tak ani pod arcibiskupství Mohučské; práva naň dovolávali se arcibiskupové Solnohradští a biskupové Pasovští. Zejména tento na tom neprav-

¹⁾ Ut, quod apud ipsam gentem inchoatum esset, pro Domini amore regali potestate perageret.

divém základě, že někdejší arcibiskupství Laureacenské (glagolské) přeneseno bylo do Pasova, činil v Římě všemožné kroky, by svému domnělému právu získal platnosti. Že podobné kroky namířeny byly spolu i proti provedení onoho diplomu r. 973., každému je jasno. Ba i sama Morava pro zachránění své samostatnosti nebyla přízniva uskutečnění toho diplomu a tím méně Halič ²⁾).

Tak se stalo, že i Morava dostala svého biskupa ³⁾, a hranice biskupství Pražského obmezeny byly jen na Čechy. Co více? Založení biskupství Pražského i pro samé Čechy mělo odpůrce v Řezně, poněvadž biskup Řezenský při založení biskupství Pražského by by ztratil tu část Čech, kde měl statky a a kněze, které tam byl ustanovil ⁴⁾). Se sv. Wolfgangem, biskupem Řezenským však vyrovnala se věc tak, že upustil od té části

²⁾ Prohortus episcopus Cracoviensis ordinatur. Cod. lubin. a Królew. ap. Bielowski: Mon. Pol. Hist. III., 140. ad an. 968.

³⁾ Willegisus Moguntiacensis-astipulantibus-episcopis Spirensi, Wormatiensi, Pragensi, Moraviensi. Erben: Regesta I., 31. ad an. 976.

⁴⁾ Prameny dějin Českých. I., 185. Čechy v X. století. V Praze, 1886. stránka 33. n. 30 a str. 65. n. 13.

české, když za ni dostal náhradu ve stacích na jiném území ⁵⁾).

Že mezi slibem, jímž se sv. Wolfgang zavázal Ottovi II. k odstoupení té části české, a jeho splněním uplynul delší čas, na to ukazují i sama slova Othlonova ⁶⁾ i tehdejší okolnosti. Nastaly totiž války mezi Ottou II. a Jindřichem ⁷⁾, vévodou Bavorským, kterého podporoval i Boleslav II. Nebyly to tedy okolnosti příznivé k tomu, aby byl Otto II. uskutečnil zřízení biskupství Pražského. Státi se to mohlo, jen když Boleslav II. uzavřel mír s Ottou II.; co nutno položit do roku 976., poněvadž biskup Pražský téhož roku přítomen byl již synodě Mohučské. V tom tedy souhlasím s Loserthem, že zřízení biskupství Pražského a vysvě-

⁵⁾ Cumque tempus peragendi concambii venisset, tanta favit alacritate, ut ipse privilegium (concambii!) componeret. Sr. Vlast. II., 63.

⁶⁾ Consensurum se, Caesari remandavit. Cumque tempus peragendi concambii venisset, tanta favit alacritate, ut ipse privilegium componeret.

⁷⁾ Contra Ottonem imperatorem rebellat patruelis ejus Heinricus dux Bajoariorum. Sig. Gemb. ad an. 974. Heinricus novus rex cum Bolislao Boiemorum et Mitzkone Polonorum regulis . . foedus init. Aventini: Ann. Boi. V. c. II. n. 14. p. 477.

cení prvního biskupa Pražského, Ditmara, státi se mohlo jen mezi dnem 25. ledna r. 975. a dnem 28. dubna r. 976.

VI.

Spojení biskupství Pražského a Moravského.

Ačkoliv již Dobner vyslovil, že r. 983. biskupství Pražské a Olomucké pod sv. Vojtěchem v jedno spojeno bylo ¹⁾, Palacký, který měl nepravé mínění o biskupství Pražském, o tom pochyboval ²⁾: ale marně, neb nejen že r. 976. na synodě Mohučské vedle biskupa Pražského byl biskup Moravský, ale i Kosmas praví, že kdysi před dobou Šebíře, biskupa českého (Pražského a Olomuckého), byl na Moravě biskup jmenem Wracen ³⁾. Dobnerovo tvrzení o spojení biskupství Pražského a Olomuckého povyšuje nad všechnu pochybnost listina Otty, knížete Olomuckého, v níž zřetelně se připomíná spojení obou biskupství

¹⁾ Annal. Hageciani. IV., 238. a 294.

²⁾ Dějiny národa Českého. V Praze, 1876. str. 261. n. 255.

³⁾ Prameny dějin Českých. II., 96.

za času sv. Vojtěcha ⁴⁾). Sem náleží snad i svědectví staroslovanského životopisu sv. Cyrilla, v kterém čteme: „Potom když mnoho let minulo, přišel Vojtěch do Moravy i. do Čech i do Lechii, zničil víru pravdivú i slovanské písmo odvrhl, a písmo latinské i obřad latinský uvedl“ ⁵⁾).

Jisté je tedy, že pod sv. Vojtěchem oboje biskupství spojeno bylo v jedno: ale kdy a jak se to stalo? Je to záhadou, kterou důkladně rozluštit nejsem s to sice, přece se o její aspoň pravděpodobné rozluštění pokusím.

Ačkoliv o biskupském účinkování svatého Vojtěcha pramálo čteme buď v legendách aneb v kronikách, to je však jisté, že od něho co krajana více očekávali Češi ⁶⁾, než od jeho předchůdce, Němce Ditmara († 2. ledna

⁴⁾ Otto, dux Olomucensis restituit Episcopo Pragensi electo pro denegatis eidem per ducem 100 marciis annuatim de camera solvendis, castrum Podivin in Moravia cum foro civitatis Sekure (Sekyr-Kostel) adjacentis, qualiter tempore b. Alberti ex unione parochiarum cesserat in jus Pragenium. Erben: Regesta. I., 56. nn. 135.

⁵⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 90. Pozdější děje sv. Vojtěcha dokazují, že tato legenda pod slovanským písmem rozumí kyrillské, pod latinským ale nejen latinské, ale i římsko-glagolské.

⁶⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. Hist. I., 166. a 198.

982.); avšak v naději se sklamali, poněvadž sv. Vojtěch horlivě plnil povolání své a ve věcech víry a mravů nebyl povolný. Prvotní jeho účinkování obmezeno bylo jen na Čechy, aby ovládal v nich duch latinské církve. Že se to dělo někdy s větší přísností ⁷⁾, o tom nepochybuji; zejména tedy, když sv. Vojtěch přísně vystupoval v záležitostech manželství ⁸⁾, ženby duchovenstva a uvazování lidu křesťanského pod jeho židovské ⁹⁾. K nespokojenosti Čechů přispívalo též obmezování slovanské bohoslužby, rozšiřování chrámů latinských a uvádění nenáviděných desátek ¹⁰⁾. Odpor proti sv. Vojtěchu stal se takový, že

⁷⁾ *Ipsius ecclesie (s. Georgii) Clerici per feminas sunt eiecti . . . et suffragante seculari potentia verso ordine potestati femine sunt subiecti.* Dobner: *Monumenta*. VI., 341.

⁸⁾ Již za doby sv. Methoda byl jakýsi rozdíl v otázce manželské, jak poznat lze z listu Jana VIII. (r. 874.) ku Kocelovi. *Sborník Velehradský*. III., 79. Ginzl: *Geschichte der Slavenapostel*. Leitmeritz, 1857. Anhang S 57.

⁹⁾ Bielowski: *Mon. Pol Hist.* I., 169. a 197.

¹⁰⁾ Erben: *Regesta*. I., 33. ad an. 992. *Dies festos confusa religione observant, dies vero ieiuniorum voluptatibus vacantes, non curant.* Bielowski: *ib.* p. 197. a 198. *Nova religio cito dorsum vertit, antiqua consuetudo superiorem manum tenuit.* Bielowski *ib.* p. 202. Sr. starověrci = věřící řecko-slovanští.

se r. 989. vzdal biskupství a odešel z Čech v tom přesvědčení, že v Čechách není půdy pro přísné latinění ¹¹⁾).

Po odchodu sv. Vojtěcha pracovalo se doma i vně na jeho nazpětpovolání. R. 992. přišlo proto do Říma zvláštní poselství české, v čele kterého byl bratr Boleslava II., Strachkvas, a Radla. Na to byla držána v Římě synoda, kteréžto předsedal papež sám. Že synoda jen to pojednávala a uzavřela, aby se sv. Vojtěch vrátil do Prahy, to tvrdit bylo nesmyslem.

Nepochybují, že se tam jednalo o rozšíření biskupství Pražského dle objemu, který mu byl původním diplomem roku 973. určen, a tak i o unii církve cyrillo-methodějské s Římem dle zásady: „*Fiant catholici, non latini*“, jako chtěl mít již Boleslav I. Toho důkazem je, že cyrillo-methodějská píseň: „*Gospodi pomiluj ny*“ pokládala se za píseň svat. Vojtěcha a že sv. Vojtěch, když se po té synodě navracoval do Čech, vzal s sebou z římských (?) klášterů dvanácte řeholních bratrů, řecko-slovanských Basilianů a glagolsko-slo-

¹¹⁾ Nechť sv. Vojtěcha dosti vyjevuje to, že opustiv biskupství, chtěl vstoupiti do kláštera Basilianů. Bielowski ib. p. 171. a 200.

vanských Benediktinů¹²⁾. Se strany Boleslava II. ale dána byla sv. Vojtěchu moc nezákonnitá manželství zrušit, chrámy zakládat a desátky požadovat¹³⁾.

Pro výše uvedené řeholní bratry založen byl klášter v Břevnově pod opatem Radlou¹⁴⁾. Klášter ten byl semenišťem, z něhož se dostalo kněží a řeholních bratrů i pro Moravu, Slovensko a Krakovsko¹⁵⁾, ano i pro Uhry¹⁶⁾.

Od té doby v účinkování svat. Vojtěcha nastal obrat k lepšímu; konal cesty po své

¹²⁾ I sám životopisec sv. Vojtěcha, Jan Kanapář, byl Basilian. Bielowski ib. p. 158. Sv. Prokop vyučen byl glagolské bohoslužbě od glagolského Benediktina. *Prameny dějin Českých*. I., 361. Ostatně o řecko (-slovanských) a latinských (římsko-glagolských) mniších v Břevnově jedná nejen Petruševič (o uvedení Christianstva. Lvov 1882. str. 29.), ale i Dobner v *Annal. Hageciani*. IV. — Glagolských Benediktinů použili v XIV. století i při uvedení Litvy do unie. O křtu Jagello-Wladislava. V Praze, 1886. str. 19. Na skladě u Fr. A. Urbánka knihkupce.

¹³⁾ Erben: *Regesta*. I., 33.

¹⁴⁾ Stal se potom opatem glagolských Benediktinů v klášteře sv. Martina na vrchu pannonském a pak arcibiskupem ostrahomským.

¹⁵⁾ O květonci slovanské církvi v Čechách, na Moravě, v Polsku sr. *Sborník Velehr*. IV. 55.

¹⁶⁾ *Sborník Velehradský*. IV., 58.—68. Radla uvedl do Uhorska glagolské Benediktiny z Břevnova. Bielowski: *Mon. Pol. Hist.* I., 154.

rozsáhlé diecési v Moravě, Slovensku a Krakovsku; ano zavítal i k veleknížecímu uhorskému dvoru v Ostřihomě ¹⁷⁾).

Zlá doba nastala, když Boleslav II. i samému latinismu příznivý ¹⁸⁾), mrtvicí raněn a sotva při životu zachován, musil svěřiti vládu zemskou svému synovi Boleslavovi ryšavému a několika pánům českým. Tím rod Vršovcův, rodu Slavníkovu, latinské církvi příznivému ¹⁹⁾), od dávna odporný, nabył ještě větší moci, neb Boleslav ryšavý jemu cele oddán byl. —

K vypuknutí nepřátelství veřejného dala podnět následující událost. Manželka jednoho Vršovce, v cizoložství postížená, měla dle staročeského řádu utrpěti pokutu smrti ²⁰⁾), ona však utekla se k sv. Vojtěchovi, který,

¹⁷⁾ Juxta positis Ungris nunc nuntios missit, nunc seipsum obtulit. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 203. Návštěva ta stala se, když visitoval Slovensko, které se táhlo až k břehu Dunaje naproti Ostřihomu.

¹⁸⁾ Založil pro Benediktiny klášter sv. Ivana v Ostrově a r. 999. za představeného dal jim Lantberta, Benediktina z Altahu. Erben: Regesta. I., 36.

¹⁹⁾ In illis finibus, ubi christianitas religio pulcherrime floruit, erat vir Zlaunic nomine. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 162. Christianus a christianitas stotožňovalo se s obřadem latinským. Lex. Ducangii.

²⁰⁾ Sr. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 312.

když slibovala pokání, chtěje zachovati život její, vykázal jí tajné útočiště u benediktinek při chrámu sv. Jiří. Vršovci, když se o tom dověděli, přitáhli s ozbrojenci a učinili útok na dům biskupský, domnívajíce se, že hříšnice tam ukryta je. Zatím dověděvše se o místě, kde hříšnice skutečně ukryta byla, hrozbami a sliby dosáhli toho, že jim vydána byla. Sv. Vojtěch pro znectění své důstojnosti a uražení posvátného útočiště, vyobcoval z církve Vršovce ²¹⁾; to je ještě více rozhořčilo, tak že zbroj obrátili proti rodu a straně Slavnikovcův. Následkem toho sv. Vojtěch r. 995. opustil Prahu a šel do Říma, aniž se vrátil více do Čech.

Dobře tedy naznačil Kosmas, že r. 1086. Gebbard, biskup Pražský, před synodou Mohučskou rozvinul privilegium biskupství Pražského, od papeže Benedikta a císaře Otty I. r. 973. potvrzené, ale jen až za doby svat. Vojtěcha (r. 992.) uskutečněné ²²⁾.

²¹⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 258.

²²⁾ Prameny dějin Českých. II., 115. O tom spojení činí zmínku též E. Weinbrenner: Bisthum Brünn. Brünn, 1877. S. 21.; neb se mi zdá, že jen chybou tisku stojí tam r. 962. místo 992.

